

УДК 342.565.4.018.05(430-074:410)''1945/...''(091)
DOI <https://doi.org/10.32782/apdp.v99.2023.15>

Н. Т. Паславська

АДМІНІСТРАТИВНА ЮСТИЦІЯ НІМЕЧЧИНИ В 1933–1945 РОКАХ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Постановка проблеми. 1933 рік поклав кінець державності земель у Німеччині – від позапарламентських надзвичайних постанов лютого 1933 року про створення націонал-соціалістичних земельних урядів [1, s. 71] до «Закону про новий устрій Рейху» (Gesetz über den Neuaufbau des Reichs) від 30 січня 1934 року [2, s. 75], який передав усі суверенні права земель, включно з вищою судовою владою, Рейху, розпустив парламенти земель та підпорядкував уряду Рейху земельні уряди. З квітня 1933 року «Закон про відновлення професійної громадянської служби» (Gesetz zur Wiederherstellung des Berufsbeamtentums) [3, s. 175] передбачав можливість звільнення з посади всіх осіб, які не влаштували керівництво з політичних переконань чи расової приналежності в судовій системі. Після 1933 року в інституційному та процесуальному плані також спостерігалася ерозія судового правового захисту загалом та адміністративно-судового захисту зокрема, що задовільняло тоталітарні посягання на владу націонал-соціалістів.

Проте адміністративну юстицію, як таку за націонал-соціалістів не було скасовано. Щоправда, для частини націонал-соціалістів адміністративні суди, як вияв ліберальної правової держави, були перешкодою, яка підлягала усуненню. Однак таке негативне ставлення не було однотайним. Навпаки, більшість була протилежною думки та вважала функцію адміністративних судів гарантом законності та порядку, необхідним навіть у націонал-соціалістичній державі для стабілізації системи. Так, у 1935–1937 роках з'явилися нові спеціальні адміністративні суди. Втім, у ретроспективі, судочинство адміністративних судів не відіграло суттєвої ролі у збереженні цінностей правової держави. Досвід функціонування адміністративної юстиції у тоталітарному режимі та її відновлення міг би знадобитися в Україні після звільнення окупованих у ході російської агресії територій.

Аналіз дослідження проблеми. Становлення і розвиток адміністративної юстиції Німеччини були предметом низки досліджень передовсім німецьких правників, таких як Г. Аншюц, Т. Вюртенбергер, К. Кірхберг, Г.-К. Краус, З. Вестфаль, Е. Шмідт-Ассман, Н. Ахтерберг, Р. Гайст, У. ф. Дассель, О. Кіммініх, К.-П. Зоммерман, М. Штолльайс, М. Нідобітек, В. Єллінек та ін. Певні аспекти адміністративного права Німеччини висвітлено в працях В. М. Бевзенка, М. М. Заїки, В. Х. Ярмакі, І. Б. Коліушка, Р. С. Мельника, М. І. Смоковича, А. Т. Комзюка. Однак вони не приділяють достатньої уваги історико-правовим аспектам тематики.

Метою статті є історико-правовий аналіз адміністративної юстиції в націонал-соціалістичній Німеччині 1933–1945 років.

Виклад основного матеріалу. З метою зміцнення влади націонал-соціалісти в Німеччині запровадили низку змін у судовій системі. До новостворених

адміністративних судів належав Компенсаційний суд (Entschädigungsgericht), юрисдикція якого поширювалася на всю територію Рейху, при Вищому адміністративному суді Пруссії (Preußisches Oberverwaltungsgericht) [4, s. 467], за яким було закріплено завдання, яке раніше було прерогативою звичайних судів, а саме – остаточне вирішення суперечок щодо розміру компенсації за експропріацію в численних областях: від надання земельних ділянок для потреб Вермахту до створення заповідників та політики насильницького переходу до осілого способу життя переселенців-кочівників (Sesshaftmachung von Umsiedlern). Головою суду був президент сенату з врегулювання та вирішення спорів у населених пунктах (Siedlungs und Auseinandersetzungssenats) при Вищому адміністративному суді Пруссії. Засідателями призначали двох юристів з відповідного відповідального за регіон органу державного планування використання та охорони природних ресурсів (Landeskulturbehörde), які призначалися рейхсміністром сільського господарства на термін їхньої основної посади та були, як і голова, фактично незалежні. Щодо процедури імперське право посилалося – з деякими змінами – на пруське адміністративно-процесуальне законодавство.

В умовах реалізації Закону про перерозподіл земель Рейху, як попередника пізнішого Закону про консолідацію земель, з 1937 року на імперському рівні при Вищій установі з перерозподілу земель (Oberste Umlegungsbehörde) – рейхсміністрові сільського господарства як третя адміністративна інстанція – існував також юридичний відділ з адміністративними функціями. Було прямо передбачено, що у разі суперечок про перерозподіл земель, суди загальної юрисдикції та адміністративні суди не можуть бути залучені, оскільки предметом спору не є існування чи зміст права, що передує перерозподілу.

Крім голови суду, що призначався «фюрером і рейхсканцлером», і який повинен був мати кваліфікацію судді чи вищого адміністративного чиновника, до складу вищого юридичного відділу входили два державні службовці і два тимчасові члени, обрані рейхсміністром сільського господарства за рекомендацією Національного очільника селян (Reichsbauernführer). Імперське право не гарантувало членам відділу особистої незалежності. Заборони участі в процесі були стандартними не лише у випадках особистої залученості, але й у разі попередньої участі в розгляді справ (Vorbefassung). Оскарження рішень відділів при вищих установах з перерозподілу земель у цій вищій інстанції було можливим з обмеженнями – вимагався допуск з причини принципової важливості справи або позовна сума понад 500 рейхсмарок. Відповідне роз'яснення права на оскарження та порядку його подання передбачалося як обов'язкове правове розпорядження. Оскарження мали відкладальну дію. Якщо двотижневий строк подання скарги був пропущений не з вини заявника, то можливими були прояви «поблажливості».

Щодо процесу прийняття рішення, то в Імперському положенні про перерозподіл земель (Reichsumlegungsordnung) йшлося, що відділ приймає рішення за своїм вільним переконанням, отриманим в результаті всіх перемовин і розслідувань. Рішення повинні бути обґрунтовані та пред'явлені залученим особам. Було можливо повернути справу нижчому суду для повторного розгляду. У загальних процесуальних правилах Імперського положення про перерозподіл земель

містилося регулювання судових витрат між сторонами в процедурі оцінювання (Spruchverfahren), але крім цього жодних спеціальних регулювань самої процедури оцінювання не було.

Щодо дисциплінарного права, то після Дисциплінарного суду (Disziplinarhof) 1873 року в 1937 році було засновано Вищий імперський кримінально-дисциплінарний суд (Reichsdienststrafhof) як вища інстанція [5, s. 71]. Імперське право передбачало окремі кримінально-дисциплінарні суди для чиновників імперської судової адміністрації, а також для імперських суддів та для чиновників Вермахту. Усі кримінально-дисциплінарні суди були незалежними відповідно до Імперського права, а їхнім членам також гарантувалася особиста незалежність. Проте члени суду, включно з несудовими засідателями, призначалися «фюрером та рейхсканцлером» на три роки. Участь Націонал-соціалістичної робітничої партії Німеччини (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei, далі НСРПН) в процесі обрання залишалась на розсуд рейхсміністра внутрішніх справ за згодою заступника фюрера. Фактично членство в НСРПН було обов'язковою умовою для призначення на посаду, оскільки Імперське право передбачало припинення повноважень, серед іншого, у разі втрати членства в партії. Вищий Імперський кримінально-дисциплінарний суд мав стати частиною майбутнього Імперського адміністративного суду та під час переходу комплектуватися членами вищих адміністративних судів, більшість з яких були набрані з Вищого адміністративного суду Пруссії. У разі розбіжностей, а також для роз'яснення фундаментальних правових питань, існував Великий сенат, передача справ на розгляд якого могла бути ініційована як сенатом, так і вищою службовою інстанцією.

Імперське право розглядало оскарження як засіб захисту проти нестаточних рішень – з можливістю задоволення скарги *iudex a quo* (судом, від якого справа перейшла в результаті апеляції) – та апеляцію до Вищого імперського кримінально-дисциплінарного суду проти судових рішень кримінально-дисциплінарних судів, для чого застосовувалися інші правила комплектування судового складу. Для подання апеляцій встановлювався двотижневий термін для обґрунтування скарги, який мав запобіжну дію, однак суд міг його відхилити. У разі помилок у формі та термінах або несвоечасного обґрунтування скарги, імперське право передбачало відхилення апеляції як недопустимої головою суду першої інстанції, проти якого можна було вимагати рішення судової колегії. Якщо апеляція доходила до вищої інстанції, її могли відхилити після слухання як неприйнятну або необґрунтовану. У разі серйозних процедурних помилок або необхідності подальших роз'яснень, сенат також міг повернути справу назад. Судові розгляди не були публічними, щоб не зашкодити репутації влади.

У 1938 році основні завдання Імперського суду з матеріального забезпечення (Reichsversorgungsgerichts) 1941(Reichsfürsorge- und versorgungsgesetz der Wehrmacht) [6, § 137 Abs. 1 c], на чолі якого перебував старший офіцер, безпосередньо підлеглий начальнику Вищого командування Вермахту, і чий сенат були укомплектовані виключно офіцерами, чиновниками Вермахту і партійними функціонерами. Цей суд відповідав за оскарження апеляційних рішень Командування військових округів та – на вимогу Верховного командування Вермахту –

за експертні висновки з принципових питань. Він приймав інші остаточні рішення у позасудовому порядку, але всього через рік, під час масштабних заходів зі спрощення управління після початку війни, був фактично знову розпущений.

Як останній спеціальний адміністративний суд на імперському рівні в 1941 році було створено Імперське відомство з ліквідації збитків війни (Reichskriegsschädenamt). До його компетенції входили подальші скарги, що вимагали дозволу на адміністративні рішення щодо компенсацій відповідно до Постанови про пошкодження майна унаслідок війни (Kriegssachschädenverordnung) [7, s. 1547]. Імперське відомство з ліквідації збитків війни, до арбітражних сенатів якого також входили позаштатні члени від НСРПН діяв при Імперському адміністративному суді, підпорядковувався особливим управлінським повноваженням голови суду та був створений одночасно з Імперським адміністративним судом [8, s. 452].

У період націонал-соціалізму в Німеччині адміністративні суди суттєво втратили своє значення через різноманітні заходи. Вже 1934 року Імперське міністерство фінансів мало все більший вплив на Імперське фінансове відомство як у фактичних, так і в процедурних питаннях. У жовтні 1934 року націонал-соціалістичний світогляд юридично став обов'язковим стандартом для тлумачення закону та оцінки фактів стягнення. У 1936 році було видано у формі указів численні розпорядження «для полегшення співпраці» [9, s. 121]. Тут, зокрема, – напередодні скасування у 1937 році президії судів у всій звичайній юрисдикції – справи президії були передані президенту. Діапазон подальших розпоряджень простягався від передачі певних повноважень щодо прийняття рішень, фактично закріплених законом за сенатом, президенту сенату, до зобов'язань щодо залучення міністерства та розпоряджень про «німецьке вітання» на початку та в кінці усних слухань. Із 1940 року Імперське фінансове відомство розглядалось як департамент Імперського міністерства фінансів. Це також наклало відбиток на судову практику того часу. У 1934 році, в ході правової реорганізації соціального страхування [10, s. 577], Імперське відомство соціального страхування стало найвищою судовою інстанцією для всіх галузей соціального страхування. В 1935 прийняті постанови призвели до серйозного втручання до складу судових органів, що виносять вирок: насамперед було визначено, що призначення позаштатних суддів здійснюється з огляду на політичну орієнтацію, а не засідательськими виборами, як перед цим [8, s. 433].

В Імперському суді з матеріального забезпечення – на відміну від Імперського відомства соціального страхування (Reichsversicherungsamt) – 1934 року також відбулися значні зміни інстанційного порядку руху та процедури. Двоінстанційний правовий захист з можливістю апеляції та касаційної скарги було зведено до однієї апеляційної інстанції, призначеної лише для певних справ на імперському рівні. Особлива ситуація склалася у зв'язку з новим повноваженням адміністративних органів за законом від 1934 року змінювати остаточні судові рішення, яке однак оскаржили. У 1938 році президія була скасована і в Імперському суді з матеріального забезпечення, до того ж було вирішено, щоб раніше обрані засідателі призначаються міністрами відповідно до націонал-соціалістичної політичної лінії. В Імперському патентному відомстві (Reichspatentamt) апеляційні відділи

в 1936 році отримали не тільки нову назву – апеляційні сенати (Beschwerdesenate), а й нові правила формування сенатів, так що позивачам стало складніше передбачити поточний склад колегії [11, s. 121].

Щодо Картельного суду, то незабаром після приходу до влади націонал-соціалістів, його наглядова юрисдикція міністерських заходів для боротьби з картелями була скасована та замінена повноваженням без судових зобов'язань. Повноваження Картельного суду, що залишилися, були передані Імперському господарському суду в 1938 році та стали центральним елементом його завдань. Таким чином, незалежний Картельний суд був повністю скасований. У 1938 році цей суд отримав законодавчу базу, яка значною мірою перейняла законодавче право (Verordnungsrecht), що діяло до того часу. Однак у довгостроковій перспективі склад Великого сенату було змінено, оскільки тепер призначати його членів мав рейхсміністр економіки. У період після 1933 року завдань у суду в цілому зменшилось. Після створення 1941 року Імперського адміністративного суду, Імперський господарський суд також втратив незалежність.

Заходи зі спрощення управління в 1939 році радикально вплинули на адміністративну юрисдикцію в Німеччині [8, s. 440]. Згідно з передмовою до серпневого указу фюрера 1939 року в ході «захисту народу та Рейху», вони повинні були «дозволити адміністрації виконувати свої завдання перед народом та Рейхом навіть за найскладніших умов» [12, s. 1535]. Ці розпорядження включали не лише скорочення – саме собою нейтральне, яке практикували й після 1945 року – усіх можливостей внутрішньоадміністративного оскарження до однієї інстанції, але й скасування тогочасного адміністративно-правового захисту. Він був замінений внутрішньоадміністративним оскарженням, а позов до адміністративного суду став можливим лише в тому випадку, якщо апеляційна інстанція дозволяла адміністративне провадження не з огляду на скаргу, а принципову важливість або особливі обставини конкретної справи. Також апеляція, ревізія чи аналогічне оскарження рішення адміністративного суду вважались допустимими тільки в випадку їх визнання судом першої інстанції. Уже ці накази призвели до майже повної ліквідації адміністративних судів, всупереч заявам рейхсміністра внутрішніх справ про зворотні наміри. Їхнє завдання суб'єктивного правового захисту було замінено функцією зменшення адміністративного навантаження та уніфікації законодавства. Подальші заходи продовжили цей процес.

Фінансові суди як суди першої інстанції в апеляційному провадженні, згідно з Імперським розпорядженням про стягування податків (Reichsabgabenordnung), також були скасовані указом від серпня 1939 року і замінені зв'язаними вказівками апеляційними відділами при головних фінансових управліннях. У цьому контексті скарги в Імперське фінансове відомство допускалися лише у випадках принципової важливості або у зв'язку з особливими обставинами конкретної справи, що значно обмежило його юрисдикцію. Імперський суд з матеріального забезпечення повністю припинив діяльність у результаті імперських правових регулювань від вересня 1939 року, оскільки звернення до судових установ та винесення рішень, які могли бути оскаржені, оголошувались неприпустимими до подальших розпоряджень, і навіть подані апеляції вважались відкликаними.

У жовтні 1939 року було розформовано Федеральне відомство з соціального забезпечення (Bundesamt für das Heimatwesen) в ході комплексу заходів «спрощення». Крім того, у листопаді 1939 року – у порядку здійснення вищої судової влади, уже переданої Рейху в 1934 році, – усі загальні адміністративні суди першої інстанції земель на рівні міст і районів було скасовано. «Замість них, – йшлося у постанові, – рішення ухвалюють нижчі адміністративні органи» [13, s. 2168]. Водночас встановлювалось, що адміністративні суди на всіх правових рівнях мають бути укомплектовані трьома членами з кваліфікацією, яка відповідає суддівській посаді або вищій адміністративній службі. Призначення помічників суддів було делеговано голові суду або – у разі адміністративного суду при органі влади – голові органу влади. Це призвело до створення судових органів на окружному, районному та муніципальному рівні, що називались «судами», однак мали мало спільного з незалежними судовими органами. Компетентні міністри були уповноважені видавати відповідні нормативні акти спеціальним адміністративним судам. Насамкінець стверджувалось: інші сумнівні питання, що виникають у зв'язку з цією постановою, вирішує рейхсміністр внутрішніх справ. Оскільки заміна адміністративного провадження внутрішньоадміністративними скаргами не мала призвести до додаткового навантаження на вищі імперські органи влади, для таких випадків імперське право передбачало збереження компетенції відповідного адміністративного суду на рівні Рейху. Рейхсміністр економіки видав відповідні положення для Імперського господарського суду та Контрольного управління приватного страхування. У 1939 році процедура розгляду справ із соціального страхування також зазнала деяких обмежень, які торкнулися й Імперського відомства соціального страхування. У сфері допомоги з безробіття процедуру оцінювання було повністю скасовано. Для інших сфер страхування спочатку було внесено зміни, зокрема в результаті розширення прав одноосібного прийняття рішень голови суду. У 1943 році принцип прийняття (Zulassungsprinzip) було введено і для звернень до Імперського відомства соціального страхування. Проте існувала свого роду «заява про неприйняття» (Nichtzulassungsantrag). Зрештою, особливі обмеження правового захисту поширились на поліцію. На початку 1936 року всі заходи гестапо вже було звільнено від судового контролю.

Дискусія про Імперський адміністративний суд, що тривала десятиліттями, закінчилась у 1941 році указом всього на дві сторінки, який, згідно з внутрішньою перепискою Імперського міністерства внутрішніх справ, став останньою спробою зберегти адміністративну юрисдикцію як фактор забезпечення безпеки системи. Однак указ фюрера і рейхсканцлера «Про створення Імперського адміністративного суду» від 3 квітня 1941 року [14, s. 201] вже в своїй передмові чітко вказував, на що насамперед було направлено цей захід. Акт про створення було здійснено «з метою спростити управління шляхом об'єднання вищих адміністративних судів і водночас добитися особливо необхідної у воєнний час економії на персоналі та адміністративних витратах» [15, Fn. 5]. По суті, новий Імперський адміністративний суд був організаційною комбінацією Вищого адміністративного суду Пруссії, Вищого імперського криміналь-

но-дисциплінарного суду, Імперського господарського суду, Вищих юридичних відділів з перерозподілу земель, водогосподарських та земельних об'єднань, Компенсаційного суду, паралельно створеного Імперського відомства з ліквідації збитків війни та Вищого адміністративного суду у Відні. Місцем проведення конференції «до подальшого розпорядження» став Берлін, а Відень був запланований як остаточне місце проведення конференції. Жодних спеціальних процесуальних чи юрисдикційних регулювань не було. Щодо застосування права, то указ обмежувався заявою: «члени Імперського адміністративного суду не підпорядковуються жодним вказівкам при прийнятті рішень по суті справи. Вони повинні голосувати відповідно до свого вільного переконання, що впливає зі всього стану справи, і тлумачення закону, що ґрунтується на націонал-соціалістичному світогляді» [8, s. 459]. Крім звичайних членів суду, до яких також входили радники, передбачались надзвичайні, позаштатні та добровільні члени. Положення про устанovu містило суперечливі положення щодо рядових членів. Відповідно до нього стати рядовим членом можна було у віці не менше 30 років і пропрацювавши не менше п'яти років на вищій адміністративній службі Рейху, землі чи регіонального органу влади, або як суддя. Крім цього, було відкрито спірну можливість – рядові члени суду, призначені «фюрером і рейхсканцлером», могли бути переведені на посаду наприкінці звітного року. У квітні 1941 року першим головою Імперського адміністративного суду став Вальтер Зоммер, до цього часу начальник відділу в штабі «заступника фюрера». «Шалений націонал-соціаліст» Зоммер насправді був противником адміністративної судової системи, якого потрібно було «усунути» з займаної посади, тож через рік він пішов у відставку, щоб уникнути дисциплінарного розгляду. Його змінив Франц Гюбер, до цього часу заступник державного секретаря в Імперському міністерстві юстиції та швагро Герінга [8, s. 467].

Висновки. Новий Імперський адміністративний суд мав небагато спільного з ідеями Рейху та Веймарської республіки – всупереч оцінкам відомих нацистських юристів у спеціальній літературі. Він мав радше слугувати націонал-соціалістичним домаганням влади бути корисним інструментом уніфікації права та зазнав суттєвого впливу з боку рейхсміністра внутрішніх справ, наприклад, при розподілі завдань між сенатами та затвердженні правил процедури. З нагоди публікації першого тому рішень Імперського адміністративного суду сучасна література наголосила на чітко вираженому самообмеженні суду: більш відкрита діяльність була б рівноцінною з установчим указом фюрера. Проте Імперський адміністративний суд не пішов цим шляхом [16, s. 139]. Разом з тим тогочасні німецькі правники вважали, що потрібно бути вдячним за те, що ця юрисдикція взагалі наявна. У сучасній німецькій правничій літературі цей суд характеризують як «каркас на руїнах конституційної держави» [8, s. 502]. Офіційно його було скасовано у жовтні 1946 року.

На тимчасово окупованій в ході російської агресії території України також потрібно буде провести ретельний аналіз діяльності окупаційної адміністрації та судових органів, з метою відновлення конституційного правопорядку і діяльності органів державної влади на всій території України.

Література

1. Echterhölter R. Das öffentliche Recht im nationalsozialistischen Staat. Stuttgart: Dt. Verl.-Anst., 1970. 343 S.
2. Gesetz über den Neuaufbau des Reichs vom 30. Januar 1934. RGBl. I. <https://www.verfassungen.de/de33-45/neuaufbau34.htm>
3. Gesetz zur Wiederherstellung des Berufsbeamtentums vom 07. April 1933. RGBl. I. <http://www.documentarchiv.de/ns/beamtenges.html>
4. Gesetz über die Landesbeschaffung für Zwecke der Wehrmacht v. 29. März 1935. RGBl. I. <https://www.verfassungen.de/de33-45/landbeschaffung-wehrmacht35.htm>
5. Reichsdienststrafordnung v. 26. Januar 1937. RGBl. I. § 41. <https://www.verfassungen.de/de33-45/beamte37.htm>
6. Wehrmächtsfürsorge und versorgungsgesetz vom 26. August 1938. RGBl. I. <https://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=dra&datum=1938&size=45&page=1258>
7. Kriegssachschädenverordnung v. 30.11.1940. RGBl. I. <https://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?apm=0&aid=dra&datum=19400004&seite=00001547&zoom=2>
8. Kohl W. Das Reichsverwaltungsgericht: Ein Beitrag zur Entwicklung der Verwaltungsgerichtsbarkeit in Deutschland. Tübingen: Mohr, 1991. 584 S.
9. List H. Vom Reichsfinanzhof zum Bundesfinanzhof. In: Klein F., Vogel K. (Hrsg.). Festschrift für Hugo von Wallis. Bonn: Stofffuss, 1985. 612 S.
10. Gesetz über den Aufbau der Sozialversicherung vom 05. Juli 1934. RGBl. I. https://www.servat.unibe.ch/dns/RGBl_1934_I_1105_DVO_Lichtspiel.pdf
11. Kuntzmann-Auert M. Verwaltungsgerichte des Reichs außerhalb des Bereichs der Sozialleistungen und des RWG. In: H. R. Külz (Hrsg.). Staatsbürger und Staatsgewalt. Bd. 1. Karlsruhe: Müller, 1963. 516 S.
12. Erlass des Führers und Reichskanzlers über die Vereinfachung der Verwaltung vom 28. August 1939. RGBl. I. <https://www.verfassungen.de/de33-45/reichsverwaltungsgericht41.htm>
13. Die Zweite Verordnung über die Vereinfachung der Verwaltung vom 06. November 1939. RGBl. I. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Deutsches_Reichsgesetzblatt_39T1_221_2168.jpg
14. Erlass des Führers und Reichskanzlers über die Errichtung des Reichsverwaltungsgerichts vom 3. April 1941. RGBl. I. <https://www.verfassungen.de/de33-45/reichsverwaltungsgericht41.htm>
15. Schmidt-Aßmann E., Schenk F. Einleitung. In: Schoch F. et al. Verwaltungsgerichtsordnung: Kommentar. München: Beck, 2022. 2165 S.
16. Steinbeiß-Winkelmann Ch. Formen der Verwaltungsgerichtsbarkeit auf Reichsebene. In: K.-P. Sommermann und B. Schaffarzik (Hrsg.). Handbuch der Geschichte der Verwaltungsgerichtsbarkeit in Deutschland und Europa. Berlin: Springer, 2019. S. 79–141.

Анотація

Паславська Н. Т. Адміністративна юстиція Німеччини в 1933–1945 роках: історико-правовий аналіз. – Стаття.

У статті здійснено історико-правовий аналіз адміністративної юстиції в націонал-соціалістичній Німеччині 1933–1945 років. Із метою зміцнення влади націонал-соціалісти в Німеччині запровадили низку змін у судовій системі. До новостворених адміністративних судів належав Компенсаційний суд, юрисдикція якого поширювалася на всю територію Рейху, при Вищому адміністративному суді Пруссії.

Щодо процедури імперське право посилалося – з деякими змінами – на пруське адміністративно-процесуальне законодавство.

В умовах реалізації Закону про перерозподіл земель Рейху, як попередника пізнішого Закону про консолідацію земель, з 1937 року на імперському рівні при Вищій установі з перерозподілу земель – рейхсміністрів сільського господарства як третя адміністративна інстанція – існував також юридичний відділ з адміністративними функціями.

Було прямо передбачено, що у разі суперечок про перерозподіл земель, суди загальної юрисдикції та адміністративні суди не можуть бути залучені, оскільки предметом спору не є існування чи зміст права, що передує перерозподілу.

Вищий Імперський кримінально-дисциплінарний суд мав стати частиною майбутнього Імперського адміністративного суду та під час переходу комплектуватися членами вищих адміністративних

судів, більшість з яких були набрані з Вищого адміністративного суду Пруссії. У разі розбіжностей, а також для роз'яснення фундаментальних правових питань, існував Великий сенат, передача справ на розгляд якого могла бути ініційована як сенатом, так і вищою службовою інстанцією.

Як останній спеціальний адміністративний суд на імперському рівні в 1941 році було створено Імперське відомство з ліквідації збитків війни. До його компетенції входили подальші скарги, що вимагали дозволу на адміністративні рішення щодо компенсацій відповідно до Постанови про пошкодження майна унаслідок війни.

Імперське відомство з ліквідації збитків війни, до арбітражних сенатів якого також входили позаштатні члени від НСРПН діяв при Імперському адміністративному суді, підпорядковувався особливим управлінським повноваженням голови суду та був створений одночасно з Імперським адміністративним судом.

Ключові слова: адміністративна юстиція, адміністративна юрисдикція, Друга світова війна, Німеччина, націонал-соціалізм.

Summary

Paslavska N. T. Administrative justice in Germany in 1933–1945: historical and legal analysis. – Article.

The article provides a historical and legal analysis of administrative justice in National Socialist Germany in 1933–1945. In order to strengthen their power, the National Socialists in Germany introduced a number of changes in the judicial system. The newly created administrative courts included the Compensation Court, whose jurisdiction extended to the entire territory of the Reich, under the Supreme Administrative Court of Prussia. In terms of procedure, imperial law referred – with some changes – to Prussian administrative procedural law.

In the conditions of the implementation of the Reich Land Redistribution Law, as the predecessor of the later Land Consolidation Law, since 1937, at the imperial level, there was also a legal department with administrative functions under the Higher Institution for Land Redistribution – the Reich Minister of Agriculture as the third administrative instance.

It was expressly provided that in case of land redistribution disputes, courts of general jurisdiction and administrative courts cannot be involved, since the subject of the dispute is not the existence or content of the right preceding the redistribution.

The Higher Imperial Criminal and Disciplinary Court was to become part of the future Imperial Administrative Court and, during the transition, to be staffed by members of the higher administrative courts, most of whom were recruited from the Higher Administrative Court of Prussia. In case of disagreements, as well as for the clarification of fundamental legal issues, there was a Grand Senate, the referral of cases to which could be initiated both by the Senate and by a higher official body.

As the last special administrative court at the imperial level, in 1941 the Imperial Office for the Liquidation of War Losses was established. His jurisdiction included further appeals seeking permission for administrative decisions on compensation under the War Damage Ordinance.

The Imperial Department for the Liquidation of War Damages, whose arbitral senates also included non-staff members from the NSRPN, operated under the Imperial Administrative Court, was subject to the special management powers of the head of the court and was created at the same time as the Imperial Administrative Court.

The new Imperial Administrative Court had little in common with the ideas of the Reich and the Weimar Republic – contrary to the assessments of famous Nazi lawyers in the specialized literature. Rather, it was intended to serve the National Socialist push for power to be a useful instrument for the unification of law and was significantly influenced by the Reich Minister of the Interior, for example, in the distribution of tasks between the senates and the approval of rules of procedure. On the occasion of the publication of the first volume of the decisions of the Imperial Administrative Court, modern literature emphasized the clearly expressed self-limitation of the court: a more open activity would be equivalent to the founding decree of the Führer. However, the Imperial Administrative Court did not follow this path.

Key words: administrative justice, administrative jurisdiction, War II, Germany, national-socialism.